

MERHABA

Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar dergisinin bu sayısında, dijitalleşmenin, özellikle de yapay zekâ teknolojilerinin kadın-erkek eşitliği ve feminist politika bağlamında sunduğu potansiyeli ve karşı karşıya bıraktığı zorlukları ele alıyoruz. Feminist araştırmacılar, yapay zekânın üretim süreçlerindeki cinsiyet dengesizliği nedeni ile bu alanın hâlihazırda cinsiyetçi önyargıyla şekillendiğini ifade ediyor (Kumar & Choudhury 2022). Dünya Ekonomik Forumu verileri de sektördeki bu eşitsizliği onaylar nitelikte. Buna göre, kadınlar yapay zekâ pozisyonlarının yalnızca 22%'sine sahip. Ayrıca kadınlar, yapay zekâ alanındaki araştırmacıların yalnızca 12%'sini oluşturuyor (*Wired* 2018). Peki, tüm yapısal sorunlarına rağmen dijitalleşme bir özgürleşme potansiyeli taşıyabilir mi? Dijital dönüşümü feminist bakış açısından yeniden düşünmek mümkün olabilir mi? Dijital çağın önümüze koyduğu cinsiyetçi paradigmalara ve işbölümlerine karşı nasıl stratejiler ve politikalar geliştirilebilir? Bu sayımızda yer verdiğimiz, dijital teknolojileri ve dijital alanları toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alan makaleler tam da bu soruları tartışıyor.

Dergide ilk olarak Sophie Toupin'in "Feminist Yapay Zekâyı Şekillendirmek" başlıklı makalesi yer alıyor. Sophie Toupin erkek egemen dijital dünyaya bir alternatif olarak kurgulanan feminist yapay zekâ kavramının ortaya çıkışından bu yana nasıl değişip dönüştüğünü tartışıyor. Feminist yapay zekâyı farklı bakış açılarından ele alan makalede bu kavrama bir model, bir tasarım, bir politika, bir kültür, bir söylem ve bir bilim olarak bakmanın farklı sonuçları değerlendiriliyor. Toupin bu çerçevede, feminist yapay zekâ pratiklerinin önemli ama sınırlı bir direniş alanı olduğunu, asıl dönüşümün yine toplumsal hareketler üzerinden gelişeceğini unutulmaması gerektiğini vurguluyor.

Claude Draude, "Kesişimsel Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Perspektifinden Dijital Dönüşüm: Zorluklar ve Atılacak Adımlar" başlıklı makalesinde ise dijital dönüşüm toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik mi edecek yoksa baltalayacak mı sorusunu tartışmaya açıyor. Dijitalleşmenin bu gerilim alanı içinde geliştiğini ifade eden yazar, adil bir dijital dönüşüm için öneriler geliştiriyor. Dijital dünya üzerine yapılan tartışmaların eşitlik ve adalet tartışmalarını merkeze alan eleştirel bir perspektifle yürütülmesi gerektiğini belirten Claude Draude, disiplinlerarası ve kesişimsel çalışmaların önemini altını çiziyor. Bunun yanı sıra, dijital alanların tasarımcılarının da bu eleştirel ve kesişimsel perspektife sahip olmalarının gerekliliğini vurguluyor. Tasarımların demokratik değerleri, toplumsal adaleti, katılımı ve özerkliği önceleyerek toplumsal fayda yaratmak üzere şekillenmesi gerektiğini belirtiyor.

Gözde Cöbek, “Yapay Zekâ Odaklı Bir Dünyada Feminist Yaklaşımlar” başlıklı yazısında, sanılanın aksine dijitalleşmenin eleştirel sosyal bilimlerin ve eleştirel feminist yaklaşımların önemini daha da artırdığını vurguluyor. Yazar, dijitalleşmenin farklı veçhelerini incelediği bu yazıda, özellikle mobil oyun ve çevrimiçi flört endüstrilerinden örneklerle bu dönüşüm sürecinin mevcut toplumsal eşitsizlikleri ve hiyerarşileri nasıl yeniden ürettiğini gösteriyor. Bu sürece müdahale etmenin yolunun ise dijital teknolojilerin (tekno)feminist yaklaşımlar üzerinden yeniden ele alınmasından geçtiğini savunuyor. (Tekno)feminist yaklaşımların teknolojiyi bir tahakküm aracı olarak değil, bir direniş alanı olarak yeniden kurmak açısından da oldukça kritik bir rol oynadığını belirtiyor.

Moderatörlüğünü dergi editörlerinden Zeynep Kutluata’nın yaptığı, Feminist Kadın Çevresi’nden Esra Aşan, Oyuncular Sendikası’ndan Gizem Erman Soysaldı, feminist avukat Hülya Gülbahar ve sosyal politika uzmanı ve feminist aktivist Zelal Yalçın’ın katılımıyla gerçekleşen “İfşa Yönteminin İmkânları, Sınırları ve Feminist Politika” başlıklı yuvarlak masa söyleşisinde ise dijitalleşmenin farklı bir boyutunu ele alıyoruz. Söyleşide, dijital mecrada ortaya çıkan ifşa yönteminin olanakları, sınırları ve feminist politika açısından doğurduğu sorumluluklar tartışılıyor. Katılımcılar, ifşanın kadınların seslerini duyurmak, dayanışma ağları kurmak ve cezasızlık kültürünü kırmak açısından taşıdığı dönüştürücü potansiyele dikkat çekerken aynı zamanda sosyal medyada yaygınlaşan ifşa pratiklerinin yanlış bilgilendirme, linç, tecrit ve yeni şiddet biçimlerine yol açabilen risklerini de vurguluyor. Söyleşide, ifşanın kolektif bir mücadeleye dönüşebilme koşulları masaya yatırılıyor ve feminist sorumluluk kavramı çerçevesinde feminist mücadelenin dijital çağdaki etik sınırlarına işaret ediliyor. Bu söyleşi yayına hazırlanırken, söyleşinin kamusallaşması amacıyla Kasım 2025’te Kadir Has Üniversitesi’nde “İfşanın İmkân ve Sınırları: Adalet ve Dayanışma Arayışları” başlıklı bir panel de düzenledik. Panelde Esra Aşan, Gizem Erman Soysaldı, Yakın Ertürk ve Zelal Yalçın konuşmacı olarak yer aldı.

Ayten Sönmez’in “Mektup-Roman Türünün İmkânlarını Cesaretle Kullanan Bir İlk Roman: Sırpuhi Düşap’ın *Mayda*’sı (1883)” başlıklı edebiyat incelemesiyle dijitalleşmenin çok öncesinde bir döneme, mektuplaşmanın temel iletişim biçimi olduğu yıllara gidiyoruz. Yazar, mektubu kadınların kendi benliklerini ve iç dünyalarını görünür kıldıkları, birbirlerine akıl danıştıkları ve kendi hikâyeleri ile toplumsal bir grup olarak kadınlar arasındaki bağı kurdukları bir form olarak ele alıyor. İki kadın arasında mektuplaşma yoluyla kurulan dayanışmayı inceleyerek bir iletişim aracı olarak mektubun dönüştürücü gücüne dikkat çekiyor.

Son olarak, hem etkinliğimizin gerçekleşmesinde hem de bu sayımızın yayına hazırlanmasında verdikleri destek için Friedrich-Ebert Stiftung’a teşekkür ederiz.

Keyifli okumalar!